

Gór Nagy Mária

színművész (Cegléd, 1947. május 3.)

Édesanyám varrónő, édesapám villanyszerelő volt. Négyen voltunk testvérek: bátyám, nővérem, húgom és én. Csodálatos gyermekkorom volt. A szereplési vágy korán kiütközött bennem, emlékszem, édesanyámnak sajnos nagyon sokszor okoztam bánatot, mert a kuncsaftjai elkészült, gyönyörű ruháit nemegyszer megnyirbáltam, és jelmezeket csináltam belőlük. A környékbeli gyerekeket összegyűjtöttem, és színházast ját-

szottam velük, természetesen mindig én voltam a rendező. Ruhaátalakító akcióim természetesen büntetést vontak maguk után, de ez nem szegte kedvem.

Szüleim vallásos nevelésben részesítettek, amiért hálás vagyok nekik, mert a hitem sok nehézségen átsegített az életben. 12 éves lehettem, amikor édesapám megvette első televíziókat, ami eldöntötte a karrieremet. Egyik este a *Tojás* című színdarabot közvetítették a Pécsi Nemzeti Színházból Kálmán György főszereplésével. Villámcsapásként ért a felismerés: a színészi pályára születtem, nekem játszanom kell, és vele mindenképpen együtt kell játszanom.

Érettségi után jelentkeztem a Színművészeti Főiskolára, elsőre felvettek. Máig is azt hiszem, hogy főleg az elszántságom miatt. Osztályfőnököm Szinetár Mikós volt, rengeteget tanultam tőle. Tizenketten voltunk az osztályban, csak néhány név: Shütz Ila, Jobba Gabi, Monori Lili, Benkő Péter, Vallai Péter, Benedek Miklós, Körtvélyessy Zsolt... – mind a pálya jeles művészei. A főiskolán már másodév végén felfigyeltek rám a filmesek és a tévések. Onnantól szinte le sem jöttem a képernyőről. Sok-sok főszerepet játszottam, olyan csodálatos partnerekkel, mint Kiss Manyi, Dajka Margit, Mészáros Ági, Latinovits Zoltán, Gábor Miklós, Páger Antal, Garas Dezső, Bujtor István, Mensáros László – és még sokáig sorolhatnám a szakma kiválóságait. Főiskolai gyakorlati éveimet a Nemzeti Színházban töltöttem, ahol végre teljesült az álmom: Kálmán György partnere lehettem.

(*Magánélet.*) Első férjemtől, Szurdi Miklóstól két fiam született, Tamás és András. Tíz év után elváltunk, és ekkor találkoztam az igazival: Gulyás Budával 1981 karácsonyán esküdtünk, és azóta jóban-rosszban együtt vagyunk. Tamás fiunk három unokával ajándékozott meg bennünket.

(*Vissza a pályához.*) Egy év nemzeti színházi tagság után a Thália Színházba szerződtem, ahol Kazimir Károly volt az igazgató. Csaknem mindennap játszottam: filmek, tv-filmek, színház. Volt, hogy a produkciós autóban aludtam, amely az egyik helyszínről vitt át a másikba. Később a gyerekek miatt egy kicsit vissza kellett venni, de nemegyszer alakult úgy, hogy őket is vinnem kellett magammal, így aztán bekerültek tv-filmekbe vagy színházi produkciókba. Igazi bohém

család voltunk, gyerekeink is imádták ezt az életformát. Színházi előadást is rendeztem, az *Imádok férjhez menni* című zenés játékot a békéscsabai Jókai Színházban. Nagy siker volt, a színészek és a nézők is nagyon szerették. Már jóval előtte elkezdtem érezni, hogy igazából a másik oldalon van a helyem. Minden szabad időmet a nézőtéren töltöttem próbákat nézve. Először a főiskolások, majd később a kollégák is egyre több szakmai tanácsot kértek tőlem, ami nagyon megtisztelő volt számomra.

1984. január negyedikén, csaknem egy év alapos előkészítés után (többek között az akkori rendszer bürokráciájával és gáncsokodásaival megküzdve), megalapítottam a GNM Színitanodát olyan művésztársakkal, mint Mensáros László, Schubert Éva,

Szurdi Miklós, Verebes István, Konrád Antal, Zsoldos Márta logopédus, Bretus Mária balettművész. Nem volt tandíj, sem tanári fizetés, egy kicsi, 38 négyzetméteres lakásban kezdődött. Mi festettük ki a gyerekekkel, lomtanításból szereztünk székeket, azokat lefestettük, felújítottuk, színpadot ácsoltunk. Nem kellett hirdetés feladnunk, mert hírünk szájhagyomány útján gyorsan terjedt, és egyre több fiatal jelentkezett, hogy a tanodába szeretne járni. Később nemzetközi fesztiválokra kaptunk meghívást. Avignonban Akutagava *A vihar kapujában* című darabjával arattunk sikert, később Stuttgartban, Szicíliában a *Koldusoperával*, Indiában mozgásszínházi produkciókkal nyertünk díjat. 1990-ben a liverpooli nemzetközi fesztiválon Paul Foster *Színezüst csehó* című darabjával arattunk átütő sikert, ami meghozta számunkra a komoly nemzetközi elismerést. Hála istennek, már komoly támogatóink is voltak, így 1993-ban meg tudtuk venni a *Grease* című musical magyarországi játszási jogát, ami elsöprő siker lett. 300 zsúfolt házas előadást játszottunk a mostani Újszínházban, majd a Tháliában. Ezt követte 1996-ban a *Hair* bemutatója Székesfehérváron, amikor is Bujtor István volt a színház művészeti vezetője. A darab társszerzője, James Rado ideutazott megnézni a bemutatót. Az előadás végén letérdelt és megcsókolta a színpadot, majd a tv kulturális magazinjának úgy nyilatkozott, hogy az általa látott *Hair*-előadások közül messze a Tanodáé volt a legszínvonalasabb. Hát megérte. Bujtor István abban az évben az egész végzős osztályt szerződtette. Belőlük lett az első önálló társulat, mert addig a Vörösmarty Színház csak befogadó színházként működött. Bujtor István nem sok embert tisztelt meg a barátságával. Büszke vagyok rá, hogy a barátai közé tartoztam. Barátsága meghatározó volt az életemben. Rengeteg szakmai és emberi segítséget kaptam tőle. Ahogy fokozatosan „átálltam” a színészi hivatásról a színésznevelésre, az utolsó két évben már csak az ő filmjeiben vállaltam szerepeket.

Az Itt járt *Mátyás Király* (Mikszáth Kálmán *Szelistyei asszonyok* című regénye nyomán, rend.: Sándor Pál) című zenés tévéfilmben Bánsági Ildikó, Kern András és Bodnár Erika partnereként. (A fotó pikantériája, hogy Vucát, az egyetlen szelistyei szüzlányt játszotam, és a forgatás előtt két nappal derült ki, hogy terhes vagyok első gyermekemmel. A forgatás hat hónapig tartott, szerencsére a nézők számára nem derült ki az állapotom.)

Ma már a Tanoda a hivatásom, az élet ezt elrendezte. Egy igazán sikeres színészi pálya után, úgy érzem, ez méltó folytatás. Van mit átadnom a fiataloknak, többek között, hogy hogyan dolgozzák fel a kudarcokat – és ami még nehezebb: a sikereket. Szakmai etikára nevelem őket szeretettel és megértéssel. Néha úgy szoktam gondolni magamra, mint egy százgyerekes anyára. Végtelen boldogsággal tölt el az a tudat, hogy a több mint három évtized alatt mennyi tehetséges növendék került ki a Tanodából, és nincs olyan színház az országban, melynek tagjai között ne lenne számos volt tanodás, komoly szakmai sikereket aratva. Nekem mindegyik gyerek fontos, mindegyikre büszke vagyok, nemcsak azokra, akik a pályán vannak, hanem azokra is, akik más szakmákban érvényesültek. És hogy ezzel ők is így vannak, arra jó példa volt a Tanoda 30. születésnap bulija, ahova több mint százan jöttek el Budapestről, vidékről, külföldről – olyanok voltunk, mint egy igazi család.

Visszatekintve: sikeres színészi pályám után a Tanodáért keményen meg kellett harcolnom. A kezdeti időben nem egy támadás ért, amit főleg az irigységnek lehetett betudni. De semmi nem tudta elvenni a kedvem, mert rengeteg segítséget is kaptam művésztanáraitól, kollégáimtól és családomtól, s végül 1993-ban megkaptuk az állami feladatot ellátó oktatási intézmény rangját. A Tanoda hivatalos neve ma GNM Színitanoda Egyesület Művészeti Szakgimnázium.

B. Tóth László

zenei szerkesztő, producer (Budapest, 1947. május 5.)

Kimondani is vicces, de – egy híján – 70 éve születtem!

Bár ott voltam, jöttem, de senki nem kérdezett meg, hogy erről mi a véleményem. Ma úgy gondolom, a beleegyezésemet adtam volna, ha kérdeznék.

Állítólag, szüleim szerint, nem sírtam, csendben tűrtem az állapotot, ami maga az elfogadása a helyzetnek. Ami az időjárást illeti, csendes, nyugodt,

bár időnként felhős, de túlnyomórészt napos idő volt. Ezt Németh Lajostól, a kiváló meteorológustól tudom, hivatalos dokumentumokkal igazolta is az időjárás aznapi állását.

Korai éveimben főképpen ettem, ittam, nőttem és hasonlítottam, illetve, ha valami nem tetszett, bömböltem. Az óvodát kihagytam, Nagyinál voltam. Serdülve iskolába jártam: az első négy osz-

tályt a Vendelben (tanítóképző volt, ha-ha-ha), aztán a felső tagozatot a Mester u. 19.-ben tudtam le.

Ez idő tájt 3 Ft volt a „szabad” tej litere, 40 fillér a pacsni és 60 fillér a tantusz.

Szüleimnek már volt telefonja, egy nagy, fekete, betárcsázós, és ennek tartozéka volt egy egész nap dumáló iker. Abban az időben fővonalról csak álmodozni lehetett. Apám szerint ez így volt jó, hiszen így kevesebb volt az otthoni telefonszámla.

Megannyi kaland után, amin átmaszíroztunk... – az általános iskola évei után felvétellel az Irinyi János Vegyipari Szakközépiskolába kerültem, és itt már igazán nagyfiúnak éreztem magam. Vegyes osztály, jó csajok, újabb kalandok – isteni volt! Még az sem zavart, hogy néha tanulni kellett. Megalakítottuk az osztály és egyúttal az iskola zenekarát, amelyben én doboltam, Ihász Gabi barátom énekelt és gitározott, Bódi Laci pedig zongorázott. Nagyon jók voltunk! A dobfelszerelésem némi kívánnivalót hagyott maga után, ugyanis mindössze két székéből állt... – de kit zavart ez!

Érettségi... szakmunkásképző... Így lettem rádió- és televízió-műszerész. Orion, BHG, aztán Gelka a Rádáy 16.-ban. Az akkori zenei világ oda hordta a magnóit javítani, Zoránnal az élen. Volt ott minden: az átkos Nyugat termékei mellett a hazai márkák: Tetra, Mambo, vagy éppen a csehek büszkesége, a Tesla-sorozat. Nem unatkoztunk! És akkor még nem említettem a kor rádióit és tévéit...

Egyre közelebb kerültem a zenéhez, és egy kiváló hangszerhez, a saxofonhoz. Ahogy mondani szokták, a hangszer győzött, és én feladtam. Egy Szörényi-idézet a korból: a magyar beat akkor indult igazán fejlődésnek, amikor B. Tóth letette a hangszeret. (C-c-c.)

Ha így nem, akkor másképpen...

Magnós klub az FMH-ban, amit Keresztes Tibor (Cintula) talált ki. Innen már csak egy lépés volt a rádió.

Próbafelvétel Komjáthynál, majd önálló 10 perc a *Csak fiataloknak*-ban. Aztán jött az első saját műsor, a *Popműhely*, majd a *Szombat esti disco*, végül 24 évig minden vasárnap a *Poptarisznya*. Ezzel párhuzamosan tévéműsorok: *20 a csúcson*, *1 millió fontos hangjeggy* stb.

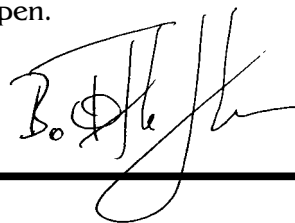
ORI-vizsga műsorvezetésből és a sztárokkal országos turnék. Csak néhány név a sokból: Corvina, Koncz Zsuzsa, Fonográf, Piramis, Skorpió, Omega stb., stb., stb.

És jött a mindenkori nagy szerelem, a Calypso Rádió, és hozzá a zseniális műsorvezetők és hatalmas ötleteik. Nekem csak kitalálnom kellett, ők vitték a boltot a hátukon. Nyugodtan mondhatom, mi akkor, 1989–2002 között mindent kitaláltunk és megcsináltunk, amiből a mai több száz rádió él.

Az eltelt években csináltam 35 saját lemezt és jó néhányat szerkesztettem, írtam egy könyvet *A nevem B. Tóth László* címmel. Volt és van időm a sportra: teniszre, vitorlázásra.

A lányom 37 éves. Ahogy mondani szokták, a popszakma nem kedvez a klasszikus családi életnek. Nősültem és elváltam, aztán nősültem és elváltam, aztán nősültem – és már nem szeretnék elválni. Ennyit a magánéletmről, és nem többet, mert annak minden jó vagy kevésbé jó oldala szigorúan magánügy.

70 év, az 70 év... Még nem öszszegzem, még tervek vannak, de ha előlről kezdhethném, tuti, hogy nem élnék másképpen.

Horváth Anikó

csembalóművész, fortepiano-művész (Győr, 1947. május 7.)

Fotó: Petó Zsuzsa

Győrött születtem tanár szülők második gyerekeként. Apám technikatörténészként könyveket-cikkeket írt, egész nap kopogott az írógép; anyukám dolgozatokat hozott haza; mi meg szabadon éltük a kertvárosi gyerekek vidám életét. Esti baráti-rokoni társaságok, bakonyi kirándulások, koncertek a konziban, operett-előadások a színházban, rengeteg könyv – az egyszerű, de harmonikus mindennapokban azért kihallottam szüleim suttogásából a félelmet. Ismerő-

sők elhurcolása, a falusi rokonok panaszai, apám könyv- és térképégetései, a titokban való templomba járás, az „erről nem szabad beszélni” tilalma hatotta át első éveimet. Az '56-os forradalom szüleim és barátaiak addig elképzeltetlen, euforikus örömét hozta, a november 4-i tragédia pedig a legfeketebb gyászt.

A zongoratanulás természetes volt, a kottafejek barátságosak, a közös éneklések otthonosak, a szereplések magától értetődőek. Így volt ez Budapestre költözésünk után is – így hát fel sem merült más hivatás számomra, mint a zene. A Bartók Konzervatórium és Zenegimnázium mellett 15 évesen bekerültem egy remek zenésztársaságba, az Óbudai Kamarazenekarba. Karmesterünk, Till Ottó a legkiválóbb pedagógus volt, akit ismertem, összetartott egy kis közösséget, ahol lelkes, tehetséges fiatalok zenéltek együtt. Zongorán játszottam a barokk szerzők mindenféle műfajú remekeit: concerto grossókat, versenyműveket, kantátákat, s magam is előadtam Bach zongoraversenyeit, sőt klasszikus, romantikus, kortárs darabokat is.

Nagy iskola volt: stílusokat, mestereket megismerni, alkalmazkodni zenésztársakhoz, utazni, fellépni, változó körülmények között figyelni, helytállni. Később a csembalóhoz való azonnali vonzódásom innen is eredhetett, hisz a zenekarban a barokk zene minden jellemzője a sajátommá vált, szerettem, s éreztem: ezt akarom csinálni! De egyelőre még zongora szakos konzervatóriumi, majd zeneakadémiai hallgató voltam, sikerekkel és csalódásokkal, magamban, tanároknál, diáktársakban.

Negyedikben lehetett a csembalót (mely nekem ekkorra már rég áhított hangszerálmom volt) fakultatív tárgyként felvenni, s az első órák mesteremmel, Sebestyén Jánossal eldöntötték a sorsomat! Sose felejtsem a belefelejtkezős, többórás gyakorlásokat, János lelkesedését egy jól sikerült részlet hallatán, a Bach-művek felfedezésének élményét! 26 évesen egy nagy párizsi csembalóverseny 2. nagydíját nyertem el, s itthon és külföldön is egyre többet szerepeltem, sőt hamar szólólemezeket készítettem – jelentős visszhanggal.

Két együttessel adódtak szebbnél szebb feladatok: Péteri Judittal csembalóduót alakítottunk, Pröhle Henrikkal és Kiss Domonkos Judittal pedig a Buda-

pesti Bach Triót. Velük mintegy húsz évig jártuk Németország, Svájc, Ausztria hangversenytermeit, templomait; gyönyörű tájakat, érdekes embereket ismerhettünk meg. A kamarazenélés, a változatos repertoár, az élményszerű utazások egyaránt bővítették szakmai tapasztalataimat és világlátásomat. Nyári kurzusokat vezettem a soproni Régi Zenei Napokon, s ez már előrevetítette későbbi tanári pályám fontosságát.

1970-ben férjhez mentem, társam, Vadász Antal kitűnő muzsikus, az operaház klarinétosa volt. Neki óriási, áldozatos szerepe volt művészi pályám alakulásában is, mert akkorra már csak az ún. kópiahangszereken való interpretáció volt elfogadott a régizene világában; ezért ő három gyönyörű csembalót épített nekem. Két lányunk született, életünkben váltakoztak a mozgalmas, elfoglalt, utazásokkal teli időszakok és a csendesebb, többnyire a Balatonon töltött családi együttlétek. Szüleim elvesztése, férjem hosszú betegsége, majd halála lesújtott és néhány éves visszavonulásra készítetett. A Zeneakadémián fokozatosan átvettem Sebestyén professzor munkáját, és nagy kedvvel vettem magam a csembalótanításba. Szerettem a szervezési feladatokat, két nagyszabású csembalófesztivált hoztam létre, és a Zeneakadémián is minden évre jutott több különleges koncertprogram. Megszületett a Clavicembalo Alapítvány, amely főleg a fiatalokat segítette szerepléshez, ösztöndíjhoz.

Két óriási személyiség volt (sőt van) döntő hatással gondolkodásomra, fejlődésemre: Nikolaus Harnoncourt és Johann Sonnleitner. A zenéről és a világról alkotott tudásuk, áttekintésük, szemléletük lenyűgöz, s – szerény tanítványként – próbálom a tőlük kapott kincseket továbbadni.

Elgondolkozom, miben áll pályám legfőbb szépsége? Bizonyos, hogy nem a nyilvános szereplésben, az ismertségben – hanem a felkészülésben, a gyakorlásban-próbálkozásban, az előadás csiszolásában. Az elmélyülést, a szellemi felismerések élményét átélni nagy ajándék – érvényes ez főleg a Bach zenéjével való napi kapcsolatra! Számomra igazi életfeladat áttekinteni, megérteni próbálni mondanivalójának többrétegűségét, szerkesztésének leleményességét, alkotásainak felfoghatatlan tökéletességét.

Amikor a barokkban gyökerező, de már a korai klasszikát képviselő Haydn-szonátákkal ismerkedtem, felmerült: ezeket már a 18. század végének billentyűs hangszerén, a fortepianón (magyarul korai zongorán) kéne játszani. Egy ilyen hangszer megvételével új korszak köszöntött világomba: a kor magyarországi kismestereinek színes zenei nyelve, gazdag életműve. Fusz János, J. Spech, F. X. Kleinheinz, Druschetzky Magyarországon éltek, mégsem ismerjük eléggé zenéjüket – megpróbáltam hát e hiányt pótolni koncertekkel, cikkekkel, CD-felvételekkel. Későbbi stílusok felé fordulván, Elek Szilviával, kiváló zongorista-csembalista-zeneszerző-drámaíró kolléganómmal „felfedeztük” a 19. századi négykezes magyar zongorazenét. Ez a munka rengeteg örömet szerez, és ráébreszt: mennyi feladat vár még ránk, muzsikusra a magyar zene-történet valódi megismertetése terén. A tanítást a Zeneakadémián átadtam Dobozy Borbálának, legkedvesebb barátnőmnek, harcostársamnak sok nemes ügyben.

Ismét van társam: Jeszenszky Sándor mérnök, technikatörténész, akivel azonos lelki-szellemi hullámhosszon vagyunk, olvasmányaink, utazásaink, barátaink tartalmassá teszik közös életünket. A zenén és az emberi kapcsola-

tokon túl nem kevés feladat vár: hat unokám, akiket szerethetek! Ez erőt ad a mindennapokhoz, az előretekintéshez, és talán segít a „summázásban” is – valahogy így: sok munka, sok tanulás, gazdag és szép élmények egyfelől, csalódások, szomorúságok másfelől; állandó egyensúly- és tanulságkeresésben telt a 70 év. Megadatott – amiért nem győzők hálás lenni –, hogy örök értékekkel foglalkozhattam, s lehetőségem volt megtapasztalni a művészetek, a természet, a vallás szépségeit, magasrendűségét!

Hawthorne Árpád!

Masát András

irodalomtörténész (Niederpöcking, Ausztria, 1947. május 8.)

Nehéz kimondani, de, igen, 2017-ben 70 leszek. Ilyenkor már mindenki – tudatosan vagy ösztönösen – a saját „mítoszát” építi, a maga kis mikrokozmoszát rekonstruálja vagy éppen konstruálja; a párbeszédekben egyre több a visszaemlékezés, az anekdotázás, és egyre kevesebb a jövő formálásának igénye.

Feleségem orvoskollégája egyszer – úgy 30 éve – azt mondta hozzám fordulva, hogy milyen jó nekem, hiszen mint egyetemi oktató mindig fiatalok között vagyok, és ráadásul egészségesekkel körülvéve. Erre akkor csupán rábólintottam, és csak az évek múltával fogtam fel ennek a jelentőségét. Ugyanígy annak is, hogy bár sokszor nehéz körülmények között, de mégiscsak azt csinálhattam

egész életemben, amihez kedvem volt: irodalommal, nyelvekkel foglalkozhattam, olvashattam, és mindig fiatalokkal lehettem közvetlen kapcsolatban, az egyetemi tanítás és közvetlen munkatársaim révén.

Három fázisra bontanám meglehetősen szerteágazó életpályámat: a fiatalkori (szakmai) szerelem időszakában, a felnőtt élet és az érett kor középpontjában más és más állt.

(Kőszeg, Szeged, Greifswald, Szeged, Budapest.) Szombathelyen végeztem az általános iskolát, utána pedig a kőszegi Jurisich Miklós Gimnáziumban tanultam, amelynek akkor (még) volt egy német nyelvű tagozata. Itt a német irodalom- és nyelvi órákon kívül a történelmet tanultuk németül. Ez igazi kihívás volt, diáknak és tanárnak egyaránt, de későbbi némettudásunkat itt alapozhattuk meg. Érettség után világos volt a továbblépés iránya: magyar–német szakosnak jelentkeztem Szegedre. Az 1967/68-as tanévben ösztöndíjat kaptam az akkori NDK-ba, Greifswaldba. A régi egyetemi város patinájával és egyetemi légkörével, a diákkocsmákkal – ugyanakkor az NDK-ideológiával – nagy és összetett élményt jelentett, de a

legnagyobb élmény a tanév vége felé ért, amikor egy gyönyörű és okos orvostanhallgató-nővel ismerkedtem meg egy magyar diáklátogatás kapcsán. A találkozás végzetesnek bizonyult: máig is együtt élünk, immáron 45 évi házasság után; két kitűnő fiunk van és 5 pompás unokánk. Diploma után, immáron tanársegédként, két éves ösztöndíjat kaptam, melyet a greifswaldi Észak-európai Intézetben töltöttem északi nyelvek és irodalmak (elsősorban a norvég) tanulmányozásával.

(*Budapest, Norvégia.*) Hazatérésem után nemsokára az ELTE-n találtam magam, ahol dékánhelyettesként, majd rektorhelyettesként ténykedve alkalmam nyílt megvalósítani legfőbb hosszú távú tervemet, megalapítani a Germanisztikai Intézetben belül a skandináv nyelvek és irodalmak tanszékét, mely ma már egy nagy hallgatói létszámmal működő intézmény. Rendkívüli energiákkal és jó munkatársakkal körülvéve értük el az új diszciplína és egyetemi egység hazai és nemzetközi elismertségét, közben pedig nemcsak a távoli ország irodalmát, történetét sikerült mindinkább megérte(t)nem, hanem a mentalitását, így mindenekelőtt a természet és minden egyes embertárs iránti rendkívüli alázatot és figyelmet.

(*Budapest–Berlin–Budapest.*) Berlini (de a skandinavisztika területére szóló) vendégprofesszorság után kaptam felkérést a Collegium Hungaricum Berlin vezetésére. Kezdeti szkepticizmusom mindinkább lelkesedésbe váltott, és 8 évig élveztem a magyar–német (berlini) kulturális és tudományos kapcsolatok szervezésével, koordinálásával kapcsolatos kihívásokat. A nyolcadik év végén adhattuk át a régi telken az új Collegium Hungaricum modern épületét.

Hazatérve az Andrassy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem rektoraként tulajdonképpen hasonló a feladatom: a német nyelvű tudástranszfer elősegítése, mindkét irányba.

Boldog és elégedett ember vagyok: családi hátterem mellett mindhárom életszakasz tevékenysége után magas kitüntetések vehettem át (Magyar Köztársaság Érdemrend tisztikeresztje, a Német Szövetségi Köztársaság Nagy Érdemkeresztje és a Norvég Királyi Érdemrend lovagja címet).

Életem minden évének örültem és örülök; köszönöm a 69,5 évet, és alázattal idézem József Attilát: „És ámulok, hogy elmulok.”

Káli Király István

író, könyvkiadó, mérnök (Marosvásárhely, Románia, 1947. május 10.)

1947 májusában indultam, akkor kaptam ajándékba azt a csodát, amit magyarul életnek mondunk-írunk. A Király név járt vele, mellé meg az István (a hatalmi rend folytán Ste-fanként jegyezték be), amelyek többé-kevésbé megkülönböztettek másoktól. Egy szoba-konyha volt eleinte a birodalmam. Ez aztán fokozatosan kiterjedt a házat lakó hat család közös udvarára, az utcára, amelyen a várfal tövében ott állt Kőrösi Csoma

Sándor szobrának üres talapzata. Később az egész világra. Ez utóbbiban sokat segített, hogy elsős koromban felfedeztem a könyveket, tízévesen a futballt, szőrösödő kamaszként a matematikát, kevéssel utána a színházat is.

A futballt szerettem a legjobban. Úgy éreztem, ami a pályán történik, az az élet maga. Tizennyolc voltam, amikor egy középhátvéd két lábbal egyszerre csúszott rá a bal bokámra. Még a csonttörés, szalagszakadás fájdalomtól átjárva s a lábadozást közben sem gondoltam volna, hogy ez másképpen van. Csak akkor ocsúdtam rá, hogy a pályán meghalni nem nekem való sors, amikor egy évre rá négy, kivénhedőben levő csapattársam csúszott rá egyszerre két lábbal az önérzetemre. Még nem voltam húsz. Elbizonytalanodtam, és – lesz, ami lesz alapon, bár közben már a színházzal is kacérkodtam – elkezdtem hinni apámnak, hogy mérnöknek lenni az igazi.

Huszonhárom voltam, gyerek még, amikor a temesvári műegyetem ezt a nevemre kiállított oklevéllel igazolta. Egy év úszólecke szárazon, aztán bedobtak a mély vízbe: hetvenharmadmagammal téglát vetni, égetni egy Maros menti faluban. Attól kezdve többnyire alulnézetből láttam a világot. Pedig néhány évvel később már „komolyabb” feladatokkal is megbíztak. A harminc volt a kritikus kor, noha akkorra már megszoktam, hogy a dolgok és történések másképpen is értelmezhetőek, mint ahogyan elsődlegesen megnyilvánulnak. De előtte is sokszor visszacsengett apám mondása, valahányszor számon kértem tőle gyermekkoromban, hogy azonos esetekben miért nem cselekedhetnek egyformán az emberek: „Amit szabad Jupiternek, nem szabad az ökörnek.” Nem tudtam (és azóta sem tudom) eldönteni, minek jobb lenni: Jupiternek vagy ökörnek. Ez is lehetne talán magyarázat arra, hogy választott mesterségem miért nem tudta kitölteni az életemet.

Az alulról nézés-látás nyomását valahol ki kellett engedni ahhoz, hogy ne okozzon káros, maradandó nyomot. Így szereltem be mindennapjaimba, magam nyugtatására, a biztonsági szelepet: az írást. 1973 októberében, egy nyirkos kora estén összetalálkoztam gyerekkori barátommal, Vári Attilával, ő akkorra már elismert író volt. Elhúzódtunk az eső elől egy korty ital mellé, szó szót követett, óra múltán már nálunk voltunk, újabb két órával később, miután

végigolvasta irományaimat, a teljes paksamétával a hóna alatt távozott. 1975 júliusában ért a meglepetés: a párhuzamos életemben – Ata ötletéből – Káli lettem. Az első közlés után sem igazán hittem, hogy talán mást is érdekelhet, ki az, *Akit a mezei nyúl szeret*. Aztán 1979-ben, amikor egy kis könyvvel a „világ”-ba kiáltottam az újabb kérdést, *Mit tud az a nagy sárga gép?*, mégis úgy véltem, akár író is lehetek.

De nem lehettem. Hiába éreztem-láttam, hogy mindannyian gyarlók vagyunk, szóltam ki magamból a többiekhez, hogy csak az éli túl közülünk, *Akinek megbocsájtjátok*, mert a *Tisztítóútz* nem elég ahhoz, hogy az *Üres napok* átkát sérülések nélkül átvészeljük, hiszen a *Közjáték*, amelynek mindannyian áldozatai vagyunk, semmi jóval, semmi igazán élhetővel nem kecsegtet. És már-már beletörődtem a magatehetetlen elmúlásba, amikor jött a fordulat, és megnyílt előttem a választás kapuja. Ez az!, ujjongtam fel, és mindenestül adtam oda magam a remélt tiszta jövőnek. Hogy aztán 1990 márciusában szemtől szemben lássam a halált. (Azóta nekem, aki előtte a zizzenő levél hangjára is összereztem, nincs félelemérzetem.)

Még két évig tartott ez az ostobán öntelt önfeláldozás, amikor olyasmi történt, ami miatt fel kellett tennem magamnak az undok kérdést: az ellenséggel az utolsó csepp véremig, de a vélt sorstársaimmal miért?! Kiszálltam. A meghasonulásba persze majdnem belepusztultam. Ám a Gondviselésnek még dolga volt velem. El kellett mondanom, milyen volt a *Századélet*, miért nem nyílnak-hervadnak a *Vasvirágok*, hogyan használható a sorsolvasáshoz a *Helyzetábécé*, és „állva” kellett kihordanom, megszülnöm kései gyermekeimet, *Bíbort*. Közben az élet csodája mellé újabb kihívás-ajándékokat kaptam: negyvenöt voltam, amikor a Mentor Kiadót, a maga későbbi kilencszáznál több kötetével, negyvennyolc, amikor az első marosvásárhelyi könyvvásárt, amely mostanra már a huszonkettedikig jutott.

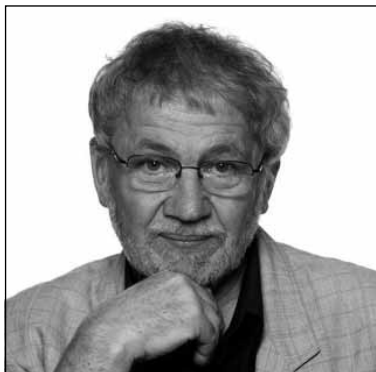
Aztán minderre ráadásként az igazit: a magam békéjét. 2002 júliusának egyik kora reggelén kimentem a kis kertünkbe, és szokásom szerint, példázataul annak, hogy én is csak parányi része vagyok a végtelen teremtett világnak, átöleltem a nagy almafa törzsét. Cinkék, csízek, rigók, fülemülék árasztották felém az életöröm zenéjét. Odaszóltam hát nekik, hogy a Jóisten tartsa meg a drága kicsi hangotokat. Akkor a szomszéd ház tv-antennáján károgni kezdett egy varjú. A tiédet is, drága, mondtam neki spontánul. Az volt az a pillanat, amikor már majdnem megérkeztem.

Káli Károly

Forgács József (Joseph Paul Forgas)

szociálpszichológus (Budapest, 1947. május 16.)

Édesanyám 1947-ben rakott össze engem, többnyire az akkor rendelkezésre álló csökkent értékű alapanyagokból (paprikás krumpli, zsíros kenyér), de még így is négykilósra sikeredtem. Édesapám szociáldemokrata érzelmű idealista szakszerve-

zetis volt, nemzetközi kapcsolatokkal, több nyelven beszélt. Akkoriban a SZOT-ban dolgozott, de a moszkovita elvtársak hamarosan kirúgták osztályidegen polgári származása miatt. Így lett előbb segédmunkás egy ideig a Stühmer-gyárban, később csapos a Dagály utcai strandon, majd bohém büfés Inotán. Eme gazdag munkásmozgalmi tapasztalatok után a népi demokráciáról már csak maró iróniával beszélt, és levonta a következtetést, hogy ebből a rendszerből majd mindenképpen el kell menni. Ez a bölcsesség termékeny talajra talált, én és a húgom ezt később meg is valósítottuk, de ő mégis itt maradt; mégiscsak túl mélyek voltak a polgári gyökerei... Idealizmusát és lelkesedését csak a nyolcvanas évek vége felé nyerte vissza, ideiglenesen, akkor mint tapasztalt szakszervezetist őt választották meg a TDDSZ és később a LIGA alapító elnökének. Nem sokkal utána meghalt, mielőtt még másodszor is úgy igazán és véglegesen kiábrándulhatott volna...

Én Budapesten a Marczibányi térre és az Ady Endre utcába jártam általános iskolába, többnyire az akkori ega-

litárius divat szerint mackónadrágban és viharkabátban, nyáron néha klottnadrágban is. Középiskolába a Vendéglátóipari Technikumba kerültem, fantasztikusan jó iskola volt, sok deklasszált család ambiciózus gyereke járt oda, akiket kitűnő deklasszált ta-

nárok tanítottak. Annyira, hogy, mint később kiderült, még az igazgató elvtárs is Rákosi veje volt hajdanán.

Innen a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskolán folytattam, és ott is diplomáztam. A pszichológia már akkor is érdekelt, a diplomamunkám az értékesítés lélektanáról szólt (elégé paradox témaválasztás volt ez még akkoriban, hiszen mindenből állandóan hiány volt, így a korabeli értékesítés leginkább olyan furfangos állami reklámüzenetekből állt, hogy „Ruhát a ruházati boltból” meg „Írószert az Ápiszból”). Közben szereztem négy nyelvizsgát, majd pár évig a szállodai iparban építettem, mint utóbb kiderült, eléggé eredménytelenül, a nép országát.

Az 1968-as prágai tavasz leverése kulcsélmény volt számomra. 21 éves voltam – ezután semmi remény nem maradt valami pozitív változásra. Addigra már a néphadsereg is komolyan számított rám, és így 1969-re jutottam el oda, hogy édesapám tanácsát megfogadjam; semmiképpen nem akartam az életemet egy diktatórikus rendszerben, végig hazugságban és félelemben leélni. Nem is volt

igazán tehetségem hozzá, mert sem a diplomatikusság beilleszkedés, sem a kettős gondolkodás nem ment könnyen, inkább mindig szókimondó és vitatkozó hajlamú voltam. Így aztán egy augusztusi este felültem az éjszakai gyorsra, és egy Jugoszláviára érvényes betétlappal elindultam az Adriához azzal a tervvel, hogy onnan majd átúszom Olaszországba. De átúszás helyett mégis inkább a zöldhatáron próbáltam átsétálni egy sötét éjszaka Ausztriába. Itt simán elfogtak a határőrök, börtönben is ültem, de csak egy napot... Végül is egy bérelt kocsis csomagtartójában hatoltam be a szabad világba az osztrák határon, néhány gitározó amerikai hippy diák társaságában. Néhány hónap idegtépő várakozás Bécsben, politikai menekült státusz, utána – Ausztrália elfogadott mint támogatott bevándorlót.

Sydneyben telepedtem le. Én is végigjártam az új immigráns kötelező karrierállomásait mint mosogató, konyhai segédmunkás, később már mint – kétbalkezes – pincér. De pár hónap múlva már beiratkoztam az ottani Macquarie Egyetemre, végre pszichológiát tanulni, ami serdülőkorom óta érdekelt. 22 évesen nagyon öregnek éreztem magam a 18 évesek között, nem volt könnyű beilleszkedni egy egészen más rendszerbe, de azért csakhamar beletanultam. Másodévesen már állami ösztöndíjat is kaptam, így már csak esténként meg hétvégeken pincérkedtem. A diplomamunkámat már sikerült is publikálnom egy nemzetközi lapban. Kaptam egy német állami DAAD ösztöndíjat, ezután Mannheimben tanultam egy évig, innen pedig az Oxfordi Egyetemen kaptam egy doktorandusz-ösztöndíjat.

Oxford hatalmas élmény volt, örökre anglofil lettem. Doktori kutatásaimból is már több cikkem jelent

meg nemzetközi folyóiratokban, és ezzel az indulással kaptam meg első állandó egyetemi állásomat a Sydney University of New South Wales pszichológia szakán. Nagy szerencsém volt, egy kitűnő és világszinten is elismert intézetbe kerültem, mindig minden támogatást és segítséget megkaptam, végig volt kutatási pénzem, jó diákokkal dolgoztam, valamint végig nagy-szerű kollégáim voltak. Így hát itt is maradtam mindmáig, kivéve néhány évet, amit Németországban, a Giesseini Egyetemen töltöttem mint professzor. Voltam még vendégprofesszor a Stanfordi Egyetemen, Heidelbergben, Oxfordban, és hosszabb-rövidebb ideig látogató számtalan más egyetemen is. Kutatási területem a kísérleti szociálpszichológia, pontosabban, legutóbbi laboratóriumi munkáim az érzelmeknek a megismerésre, gondolkodásra, memóriára, ítélezésre és a társas viselkedésre való hatásaival foglalkoznak. Úgy érzem, sikeres és nemzetközileg is elismert tudományos pályát futottam be, több mint kétszáz cikkem, majdnem harminc könyvem jelent meg, a munkáimra eddig több mint húszezer referencia található az irodalomban, és tagjai közé választott az ausztrál és a Magyar Tudományos Akadémia is, megkaptam a német Alexander von Humboldt Kutatási Díjat, a Rockefeller-díjat, az ausztrál Kiváló Kutató Díjat, és – aminek talán a legjobban örültem – pár évvel ezelőtt megkaptam az egyik legrangosabb nemzeti kitüntetést, az Ausztrália-rendet is.

(Akit pályafutásom részletei is érdekelnék, a Wikipédián találhat rólam további információt.)

Mostanában sokat járok Magyarországra, mindig közel éreztem magamhoz a magyar történelmet, irodalmat, kultúrát, nagyon szeretem a magyar

színházat, és sok kedves régi és új barátom van itt, akikkel szeretek jókat beszélgetni. Mindig nagyon érdekelt a közélet és a politika. 2010 óta egyre nagyobb megdöbbenéssel figyelem, hogy milyen mértékben tűnnek el Magyarországon a normális demokratikus intézmények. Mint szociálpszichológus, keresem a magyarázatot arra, hogy a keserű történelmi tapasztalatok ellenére is, miért tud ennyire sikeres lenni a demagóg, hazug, nacionalista és népbutító propaganda ebben az országban. Erről is írtam cikkeket, és ha megkérnek, szívesen beszélek a jelenlegi politikai rendszer szociálpszichológiai vonatkozásairól a médiában is – persze leginkább a Klub Rádióba és az ATV-be hívnak.

Ami igazán elkésérítő számomra, az az, hogy ha ma újra huszonkét éves lennék, valószínűleg úgy érezném, hogy újra el kellene mennem, mint azt százezrek meg is tették az utóbbi

években. Akkor egy idegen csapatok által ránk kényszerített elnyomó diktatúra elől kellett menekülni, ma viszont az önként választott illiberális autokrácia elől. Talán ez még fájdalmasabb is lehet... Hogy egy kicsit optimistább hangon fejezzem be, úgy gondolom, egy nagyon szerencsés generáció tagja vagyok. Nem érzem magamat sem öregnek, sem csalódottnak, nagyon színes, érdekes kalandokban és tapasztalatokban gazdag az életem, több országban is otthon érezhettem magamat. Ahogyan egy pszichológia-professzor barátom mondta, ha metaforikusan úgy tekintjük, hogy az élet egy nagy vidámpark, akkor mindenképpen fel kell ülni a hullámvasútra is, többször is, és én, azt hiszem, ezt meg is tettem...

Csavlek Etelka

énekművész, szoprán, keramikus (Budapest, 1947. május 29.)

W. A. Mozart, *Varázsfuvola*,
az Éj királynője

Édesapám, Csavlek András építészmérnök volt. Tőle a manuális képességemet örököltem, továbbá az általa kitalált esti mesék varázsát, a vasárnapi múzeumlátogatások, a Nagycirkusz, az állatkert színes világának emlékét. Az ott látottak a mai napig táplálják fantáziámat és megjelennek munkáimban. Édesanyám a családi fészek melegét, biztonságát jelentette, melyet erős, kitartó hittel védett. Amióta az eszemet tudom, operaénekes akartam lenni. Semmi más a zenei pálya lehetőségei közül nem vonzott. Zongorázni tanultam, szolfézsórákra jártam Bárdos Kornélhoz, készültem a jövőre. Nagyon szerettem rajzolni, vagy éppen gyurmából kis figurákat formázni.

Mivel 14 éves korban még nem ajánlott a rendszeres énektanulás, hangképzés, ezért a

Képző- és Iparművészeti Gimnáziumba felvételiztem, és 1965-ben kerámia szakon érettségiztem. Közben elkezdtem a rendszeres énektanulást, először Szilágyi Erzsébetnél, majd Tutsek Piroskánál folytattam. Az Iparművészeti Főiskolán, ahová elsőre felvettek, Csekovszky Árpádnál diplomáztam 1970-ben. Diplomamunkám, Kodály Zoltán *Kis emberek dalai* énekfüzetének illusztrációja, 15 négyzetméteres kerámia falikép, Budapesten a Bogdányfai utcai óvoda falát díszíti.

1968-ban ismertem meg a férjemet, Németh Zoltánt, aki a Budapesti Porcelángyár főmérnöke volt. Ebben a gyárban töltöttünk kötelező szakmai gyakorlatot mint végzős keramikushallgatók. Az ismeretségből szerelem lett, majd házasság. A világ legtermészetesebb vágya volt, hogy gyerekeink legyenek, így nem mentem a Zeneakadémia ének tanszakára. 1971-ben született Zsuzsi, majd 1974-ben Viki lányunk.

Saját műhelyemben kezdtem dolgozni, figuráimat az akkor működő Képcsarnok Vállalat forgalmazta. A gyerekek nőttek, a világ kerek volt. Hét évig nem énekeltem egy hangot sem, mígnem megszületett bennem az elhatározás, hogy önálló kiállításom legyen, és én ezen a kiállításon énekelni szeretnék. Jó sorsom Pauk Annához vezetett, akiben egy csodálatos emberre és pedagógusra találtam. 1979-ben Budapesten, a Paál László Teremben Bereczki Lóránt, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója nyitotta meg a tárlatot. Három magyar népdalt énekeltem, melyeket kerámiatálimban, korongozott figurákkal meg is komponáltam.

Ettől kezdve elválaszthatatlanul összefonódott bennem az éneklés és a kerámia. Óriási segítséget kaptam a férjemtől, édesanyámtól, a családomtól, hogy azt csinálhassam, amire születtem. Letettem a filharmóniavizsgát, hogy hivatalosan is énekelhessek a kiállításaimon. Akkor én még csak erre gondoltam. Pauk Anni néni unszolására és Polgár László, a neves basszista biztatására meghallgatásra jelentkeztem a Magyar Állami Operaházba. Az éneklés után Mikó András főrendező úr azt kérdezte tőlem: „Hol volt maga eddig?”

Rekonstrukciós munkák miatt az Operaház ideiglenesen bezárt, csak az Erkel Színház működött. Mihály András ennyit fűzött még mondandójához: „Ha a szopránok megtudják, hogy én egy keramikust vettem fel, amikor nekik is kevesebb a fellépésük, holnap rám török az ajtó.” Mihály András igazgató úr 1982 augusztusában szerződöttem, így indult operai pályafutásom és lettem a dalszínház magánénekesese. Egymás után jöttek a feladatok. Első színpadra lépésem Wagner *Parsifaljának* egyik viráglánya volt, Ferencsik János fő-zene-

W. A. Mozart, *Così fan tutte* (Fiordiligi szerepében, San Francisco, 1988)

„Csodálatos ajándéka a sorsnak, hogy mindkét művészetben alkothatok. Mindig az élet kínálta lehetőség állította fel a sorrendet.”

igazgató úr vezényletével. Majd Verdi: *Lombardok* Giseldája, majd Erkel: *Bánk bán* Melindája, Ilosfalvy Róbert mint Bánk bán oldalán. Hosszú idő után új háromfelvonásos opera született, Bozay Attila *Csongor és Tündéje*. Tündét énekeltem, Csongort Molnár András alakította. Ekkor érkezett a felkérés Párizsból, Verdi Zeffirelli által rendezett *Traviatájának* címszerepére 1985-ben, melynek folytatása San Franciscóban (8 alkalommal) Mozart *Varázsfuwolájának* Paminája volt 1987-ben, majd 1988-ban Mozart *Così fan tutte* Fiordiligije voltam ugyanitt (egy szezonon keresztül). Legkedvesebb szerepemmé vált Wagner: *Tannhäuser* Erzsébeta, Verdi: *Don Carlos* Erzsébeta és Donizetti Anna Bolenája. Felléptem továbbá a Szegedi Ünnepi Játékokon mint Erkel *Bánk Bán* Melindája és mint Mozart *Varázsfuwolájának* Paminája.

A színházban hagyomány volt, hogy a kollégák egymást találó becenévvel illették. Kedves anekdota: Annát hárman énekeltek, Szűcs Márta, Pitti Katalin és én. Próbán a szünetben beszélgettünk a kollégákkal. Akkor tudtam meg, hogy a kórustagok megkérdezték előadás előtt egymástól: „Ki énekl ma Annát?” „Hát a Cserepes Margit” – volt a válasz. Így került Fejes Endre hősnője az operaszínpadra. 1991-ben Mozart *C-moll miséjének* szopránszólóját, majd 2000-ben Liszt Ferenc *Esztergomi miséjének* szopránszólóját énekeltem II. János Pál őszentsége előtt a Vatikánban. Rendszeresen szerepeltem koncertpódiumokon itthon és külföldön. Többek között: Grazban, Kairóban, Londonban, Rómában, Párizsban és St. Gallenben.

1991-ben a Magyar Televízió portréfilmet készített velem. A televízió *Zenés Színházának* produkcióiban is lehetőséget kaptam. A Szinetár Miklós rendezte, Offenbach: *Hoffmann meséiben* Giuliettát alakítottam. Beethoven *Fidelio* operájában a címszereplő szólamát énekeltem. Énektechnikai fejlődésemhez nagyban hozzájárult, hogy Sipos Jenő tanítványa lettem. Művészetemet 1987-ben Liszt Ferenc-díjjal, '90-ben Székely Mihály-emlékplakettel, 1997-ben Erdemes Művész díjjal jutalmazták.

Tagja vagyok a Magyar Keramikusok Társaságának, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Képző- és Iparművészek Szövetségének. Egy kompozícióm jelenleg is látható a *Kortársunk*, *Szent Márton* című kiállításon, Szombathelyen, a Savaria Múzeumban. *Szent Lukács gyógyítja a betegeket* című domborművem Tapolcán, a Csobánc u. 5. számú ház homlokzatát díszíti. Kékesd közadakozásból felépített templomába, melyet Dévényi Sándor Kossuth- és Ybl-díjas építész tervezett, keresztutat készítettem. Az énekléstől 25 éves pályafutás után visszavonultam, ez idő alatt számtalan, a hangomnak megfelelő jelentős operairodalmi, szoprán főszerepet elénekeltem, de a zene tovább él a kerámiáimban. Puccini *Tosca* szerepével búcsúztam el a színpadtól. Rendszeresen kiállítottam hazai és külföldi, egyéni és csoportos kiállításokon.

Többször volt kiállításunk testvéremmel, Csavlek András Munkácsy-díjas festőművésszel. Legutóbb: MAOE, 2012, Cirkusz Budapest, 2013 *Négy elem*, 2014 *Labirintus*, 2015 *Harmónia*, Szentendrén a MűvészetMalomban. Repertoárom mára új szereppel bővült, a nagymamáéval. Négy fantasztikus unokánk született: Barnabás (19), Anna (13), Máttyás (13) és Angéla (9).

Anna Erkel